

Sustainable planning based on scenarios in the field of sustainable social tourism (Case Study: Meybod City)

Saraie, M.H.^{a,1}, Alizadeh Shoroki, Y.^b

^a Associate Professor of Geography & Urban Planning, Yazd University, Yazd, Iran.

^b PhD Student of Geography & Urban Planning, Yazd University, Yazd, Iran

ABSTRACT

Objective: The rapid growth of the tourism industry due to the accelerated growth of revenue in this field in recent decades, and the constant change and uncertainty of high impact events in this sector, on the other hand, the necessity of using new methods of future research and Long and long-term planning has made it more visible. Therefore, the main purpose of this study is to formulate future tourism scenarios and test the viability of sustainable social tourism strategies.

Methods: In the present study, a combination of Delphi methods, PEST environmental scanning and interaction effects was used. Key parameters of sustainable social tourism were integrated and identified by key expert uncertainties using Interaction Analysis Questionnaire. Then, using the key uncertainties of the three scenarios, namely golden (optimistic), predictable (appropriate) and recessionary (pessimistic) future.

Results: Unique historical background and attractions, specialized management, system planning and foreign policy and international relations of the most influential parameters and the world city of Zilo, competitive services and amenities, quality of land and air network network and promotion Technology in tourism has been identified as one of the most influential parameters, secondary lever exchange rate variations, market control of water and customs, and independent variable rituals. Capacity building for tourism in the age of communication and social cohesion is also considered as regulatory variables in sustainable social tourism.

Conclusions: The results obtained from the analysis and evaluation of sustainable social tourism strategies indicate that some strategies are useful and robust in only one or two scenarios and weak in others. Therefore, it is necessary to consider multifaceted strategies that can respond to situations in different situations.

Keywords: Scenography, Survival, Interaction Analysis, Sustainable Social Tourism, Meybod.

Received: May 21, 2019

Reviewed: July 13, 2019

Accepted: Aug 10, 2019

Published Online: Sep 23, 2019

Citation: Saraie, M.H., Alizadeh Shoroki, Y (2019). *Sustainable planning based on scenarios in the field of sustainable social tourism (Case Study: Meybod City)*. Journal of Urban Social Geography, 6(2), 1-17. (In Persian)

DOI: [10.22103/JUSG.2019.1988](https://doi.org/10.22103/JUSG.2019.1988)

¹ Corresponding author at: Yazd University, P.C: 89195-741, Yazd, Iran. E-mail address: msaraei@yazduni.ac.ir (Saraie, M.H).

برنامه‌ریزی پابرجا مبتنی بر سناریونویسی در حوزه گردشگری اجتماعی پایدار (مطالعه موردی: شهر میبد)

محمدحسین سرائی^ا، یحیی علیزاده شورکی^ب

^ا دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه یزد، ایران.
^ب دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه یزد، ایران.

چکیده

تیین موضوع: رشد سریع صنعت گردشگری که ناشی از رشد شتابنده درآمد در این حوزه در دهه‌های اخیر از یک سو و تغییر مستمر و عدم قطعیت بالای حوادث مؤثر در این بخش از سوی دیگر، لزوم بهره‌گیری از روش‌های نوین آینده‌پژوهی و برنامه‌ریزی کلان و بلندمدت را بیش از پیش نمایان ساخته‌است. لذا هدف اصلی این پژوهش، تدوین سناریوهای آینده گردشگری میبد و آزمون پابرجایی راهبردهای گردشگری اجتماعی پایدار می‌باشد.

روش: در پژوهش حاضر، ترکیبی از روش‌های دلفی، پویای محیطی PEST و تحلیل اثرات متقابل استفاده شده‌است. پارامترهای کلیدی گردشگری اجتماعی پایدار تجمیع شده و با استفاده از پرسشنامه تحلیل اثرات متقابل با نظر خبرگان عدم قطعیت‌های کلیدی شناسایی شدند. سپس با استفاده از عدم قطعیت‌های کلیدی سه سناریو با نام‌های میبد طلایی (خوشبینانه)، آینده قابل پیش‌بینی (مناسب) و رکود (بدبینانه) تدوین گردید.

یافته‌ها: پیشینه تاریخی و جاذبه‌های منحصر به فرد، مدیریت تخصصی، برنامه‌ریزی سیستمی و سیاست خارجی و روابط بین الملل از تأثیرگذارترین پارامترها و شهر جهانی زیلو، امکانات خدماتی و رفاهی قابل رقابت، کیفیت شبکه راه‌های زمینی و هوایی و ارتقاء فناوری در گردشگری، از تأثیرپذیرترین پارامترها، تغییرات نرخ ارز متغیر اهرمی ثانویه، کنترل بازار و آداب و رسوم و مراسمات آیینی متغیر مستقل، سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری به عنوان متغیر هدف شناخته شده‌است. همچنین ظرفیت‌سازی برای گردشگری در عصر ارتباطات و انسجام اجتماعی به عنوان متغیرهای تنظیمی در گردشگری اجتماعی پایدار میبد شمار می‌رود.

نتیجه‌گیری: نتایج کسب شده از تجزیه و تحلیل و ارزیابی راهبردهای گردشگری اجتماعی پایدار بیانگر این موضوع است که تعدادی از راهبردها تنها در یک یا دو سناریو، مفید و قوی ملحوظ می‌شوند و در بقیه دچار ضعف هستند. بنابراین لحاظ کردن راهبردهای چند وجهی که بتواند در موقعیت‌های متفاوت، پاسخگوی موقعیت باشند، لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

کلیدواژه‌ها: سناریونگاری، پابرجایی، تحلیل اثرات متقابل، گردشگری اجتماعی پایدار، شهر میبد.

انتشار آنلاین: ۱۳۹۸/۰۷/۰۱

پذیرش: ۱۳۹۸/۰۵/۱۹

بازنگری: ۱۳۹۸/۰۴/۲۲

دریافت: ۱۳۹۸/۰۲/۳۱

استناد: سرائی، محمدحسین؛ علیزاده شورکی، یحیی (۱۳۹۸). *برنامه‌ریزی پابرجا مبتنی بر سناریونویسی در حوزه گردشگری اجتماعی پایدار (مطالعه موردی: شهر میبد)*. دوفصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری، ۶ (۲)، ۱۷-۱.

DOI: [10.22103/JUSG.2019.1988](https://doi.org/10.22103/JUSG.2019.1988)

مقدمه

گردشگری به عنوان یکی از صنایع کلیدی برای توسعه و یک منبع عمده درآمد، اشتغال و ایجاد ثروت به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته شناخته شده است (دوپریارس و مک کالوم، ۲۰۱۳: ۴۶). گردشگری به عنوان بخش چهارم فعالیت‌های انسان و نیاز اساسی هزاره سوم در زمانی که سود سایر فعالیت‌های اقتصادی در حال کاهش است (سوفیس-کا، ۲۰۱۶: ۱۴۰)، یکی از سودآورترین صنایع جهان و زمینه‌ساز دوستی و تفاهم بین ملت‌ها به حساب می‌آید (عظیمی و همکاران، ۲۰۱۶: ۵۵). گرچه امروزه سهم گردشگری در رشد اقتصادی و اشتغال، مورد تأیید و تصدیق دول مختلف در سراسر جهان است، اما هنوز هم در بسیاری از کشورها، اثرات گسترده آن (از قبیل اثر آن بر سرمایه‌گذاری، تجارت و توزیع مجدد رفاه و ثروت) به طور کامل درک نشده و سفر و گردشگری در این کشورها مشمول اولویت‌های دولت نمی‌شود (شورای جهانی سفر و گردشگری، ۲۰۱۵) در حالی که طبق گفته سازمان جهانی گردشگری، این صنعت بهترین گزینه برای رسیدن به توسعه اقتصادی پایدار است (شورای جهانی گردشگری، ۲۰۱۵: ۳۲؛ آکاونکوی و بنچی، ۲۰۱۷: ۷۶). در واقع گردشگری به عنوان یک عامل تحریک کننده برای اقتصاد و توسعه ملی عمل می‌کند. به علت اثرات متعدد آن در سایر صنایع، منبع اصلی درآمد خارجی برای تعداد زیادی از کشورهای در حال توسعه است (آیکورو، ۲۰۱۵: ۴۱؛ بریدا و ری سو، ۲۰۰۹: ۱۴۱). بر مبنای آمارها در سال ۲۰۱۵، سفر و گردشگری ۷٫۲ تریلیون دلار (۹٫۸ درصد از تولید ناخالص داخلی جهانی) را تولید کرد و ۲۸۴ میلیون شغل را که معادل ۱۰ درصد از مشاغل در اقتصاد جهانی است، با رشد ۳٫۳ درصدی در سال ۲۰۱۶ ایجاد کرده است (تورنر، ۲۰۱۶: ۱۲۷). با این همه، هدف کشورها حرکت به سمت گردشگری است.

بررسی شهرهای تاریخی ایران به لحاظ شاخص‌های توسعه پایدار موضوع مهمی است بافت تاریخی ثبت شده شهر میبد و بناهای شاخصی مانند نارین قلعه، یخچال، کاروانسرای شاه عباسی، آسیابهای آبی متعدد به همراه باغات هم پیوند، مرکز منطقه ای بودن در دوره آل مظفر و واقع شدن در مسیرهای ارتباطی ری - کرمان در گذشته و شاهراه اصلی تهران بندرعباس از یک طرف و ثبت میبد به عنوان شهر جهانی زیلو، از طرف دیگر امکان توسعه گردشگری فراهم کرده است. در این راستا با توجه آمار سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، میبد بیشترین حجم گردشگران خارجی بعد از شهر یزد، در بین شهرستانهای استان، به خود اختصاص داده است. به طوری که در سال ۱۳۹۷ از ابتدای فروردین این سال تا پایان اسفند ماه بیش از ۱۱۰ هزار گردشگر خارجی به شهر یزد وارد شده‌اند و رقمی بالغ بر ۹۵ هزار نفر از میبد بازدید کرده‌اند (سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۸). با توجه به حجم گردشگران خارجی وارد شده به میبد، مسلماً برنامه ریزی کالبدی - عملکردی برای تأمین فضای عمومی مورد نیاز استفاده کنندگان از این شهر از اهمیت فراوانی برخوردار است. با توجه به تراکم پایین جمعیت و اسپرال شهری میبد فرصت مناسبی برای تأمین زیرساخت گردشگری و لزوم هماهنگی بیشتر در این زمینه احساس می‌شود. در راستای شکل‌گیری تفکر گردشگری، سازمان میراث فرهنگی استان یزد معتقد است: در سال ۱۳۹۶ با توجه به ثبت جهانی شهر تاریخی یزد و همچنین نزدیکی شهر میبد و یزد و تعریف پل طلایی گردشگری پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۳۹۸ بیش از ۱۴۰ هزار نفر به استان یزد سفر کنند که نسبت به سال گذشته با رشدی بیش از ۲۰ درصد همراه خواهد بود (همان: ۱۳۹۸). بنابراین هم افزایی برای تصمیم‌گیری بهتر، بازاربایی مشترک، ایجاد زیرساخت‌های مناسب گردشگری، سرمایه‌گذاری و حرکت به سمت گردشگری پایدار از اهداف مهم آینده گردشگری استان است.

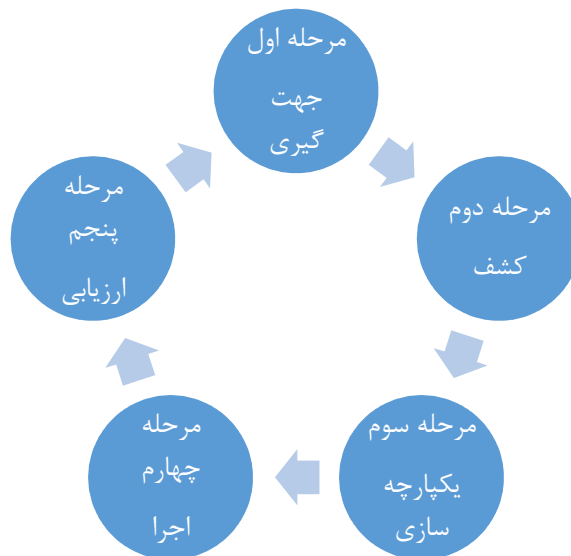
در خصوص طراحی یک برنامه پایدار باید عدم قطعیت‌ها را شناسایی و مدیریت نمود، زیرا همه عدم قطعیت‌ها را نمی‌توان از آینده حذف نمود. نادیده گرفتن عدم قطعیت‌ها موجب عدم توانایی سازمان برای اقدامات اصلاحی و رسیدن به یک موقعیت پایدار می‌شود. همچنین نادیده گرفتن عدم قطعیت‌ها می‌تواند موجب از دست دادن شانس‌ها و فرصت-

های آینده و نهایتاً منجر به ایجاد یک برنامه ناپایدار گردد (والکر، ۲۰۱۳: ۲۸۷). بنابراین بررسی، شناخت و مدیریت عدم قطعیت‌ها با استفاده از طراحی سناریوها یک پیش نیاز ضروری برای ایجاد یک برنامه پایدار و بلند مدت در فضای گردشگری کنونی می‌باشد. در محیط رقابتی و آشوبناک کسب و کار امروزی و فضای پر از تغییر صنعت گردشگری آینده پژوهی و شناخت آینده یک ابزار نیرومند برای استفاده از فرصت‌های محیطی و مواجهه با تهدیدات محیطی می‌باشد.

عدم قطعیت و سناریو: طراحی سناریو یک روش برای توسعه و تفکر درباره موقعیت‌های آینده ممکن بر اساس چندین سناریوی مختلف است (اسجوی مارکر ۱۹۹۵: ۲۲۶). هدف این تکنیک پیش بینی دقیق از آینده نیست بلکه هدف از تدوین سناریوها این است که با غلبه بر سوگیری ادراکی و تمایلات، یک طراحی سناریوی همه جانبه درباره آینده، استراتژی‌های بهتری ایجاد شود. به عنوان ابزاری برای بهبود تصمیم‌گیری در شرایط عدم قطعیت توصیه می‌شود (وارون، ۲۰۱۰: ۱۴۳). برای درک صحیح از سناریو، در ابتدا ما نیاز به شفاف سازی ماهیت عدم قطعیت داریم. واضح و آشکار است که ما فاقد ابزارهای شرح کامل چگونگی رسیدن امروز به فردا هستیم. اما عدم قطعیت به معنای غفلت از رخدادهای فردا نخواهد بود. عدم قطعیت به معنای ندانستن مسائل، روندها، تصمیم‌ها و رویدادهای سازنده فردا است (مارش ۱۹۹۸: ۶۹).

میزان پیش بینی ناپذیر بودن تحولات و نتایج آینده را عدم قطعیت گویند. به طور مثال رفتار آتی رقبا معمولاً دارای عدم قطعیت بالاست، در حالی که روندهای جمعیتی دارای عدم قطعیت پایین است (رالسون و ویلسون، ۲۰۰۶). در نتیجه با توجه به توضیحات فوق، در این تحقیق منظور از عدم قطعیت میزان غیرمترقبه بودن تحولات و اتفاقاتی است که در آینده (افق زمانی سناریوها) رخ خواهد داد. بنا به گفته شرماک صاحب نظران چهار تعریف زیر را از سناریو دارند. (۱) پورتز: سناریو دیدگاهی است با سازگاری درونی و محتوایی نسبت به آنچه که در آینده می‌تواند رخ دهد. (۲) رنگلند: سناریوها بخشی از برنامه‌ریزی راهبردی می‌باشند که به عنوان ابزاری برای مدیریت عدم قطعیت آینده استفاده می‌شود. (۳) شوارتز: ابزاری است برای نظم‌دهی به ادراک یکی از محیط‌های بدیل آینده که تصمیم‌های فرد درباره آنها گرفته خواهند شد. (۴) شومیکر: یک روش منظم برای تجسم آینده‌های ممکن که در آنها تصمیمات سازمانی می‌تواند به اجرا درآید (بی‌شوپ، ۲۰۰۷: ۹۳).

با توجه به تعاریف بالا در این تحقیق تدوین سناریو یک روش سازمان یافته است که در آن با استفاده از کشف نیروهای پیشروی کلیدی و عناصر پیش مشخص و عدم قطعیت‌های مؤثر، سناریوها تدوین می‌شوند. سناریوها در واقع چندین الگوی متمایز از آینده‌های ممکن هستند، که کشف و تعریف می‌شوند و همواره در مجموعه‌های حاوی بیش از یک سناریو، برای بیان عدم قطعیت آینده ظاهر می‌شوند. این سناریوها ابزاری برای نظم بخشیدن به بینش‌ها و استنباط‌های رهبران و مدیران درباره آینده هستند که با استفاده از آنها می‌توان طرز رفتار و عکس‌العمل سازمان را در برابر عدم قطعیت‌های کلیدی موجود در آینده، مشخص نمود، منظور از عدم قطعیت‌های کلیدی مسائلی درباره آینده یک پدیده است که پیش بینی آن دشوار می‌باشد، ولی تأثیر چشمگیری بر موفقیت برنامه‌های در دست اجرا دارد (گودت، ۱۹۹۶: ۸۱). در واقع آن دسته از عوامل محیطی را که در طراحی سناریوها، دارای بالاترین میزان اثرگذاری و عدم قطعیت باشند، عدم قطعیت‌های کلیدی گویند (کورنیش، ۲۰۰۴).

شکل ۱- مدل سناریو پردازی فولتن و اسکیر (مأخذ: Scarce and Fulton: 2004)

پیشینه نظری

روش ساخت سناریو: در سالهای گذشته روش های مختلفی برای طراحی سناریو رواج یافته است (چرماک، ۲۰۰۱:۹۸). تعدادی از این روش ها عبارتند از: روش دو محور، روش تحلیل شاخه ای، روش مخروط قابلیت پذیرش، روش شبکه سناریو، روش درخت تأثیرات، روش فولتون - اسکیرز (قاهی و راندال، ۱۹۹۸)، روش تحلیل شگفتی سازها، تکنیک سناریونویسی تایدا، تکنیک تحلیل سناریو باب ویلیامز و ریچارد هاملبروتر و غیره است. در این میان روش فولتون - اسکیرز یکی از قدرتمندترین روش هاست که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است. این مدل که در شکل (یک) آورده شده است شامل پنج مرحله: جهت گیری، کشف، یکپارچه سازی، اجرا و ارزیابی می باشد. در مرحله جهت گیری می بایست اهداف سناریو پردازی تعیین شود. همچنین این مرحله می بایست منابع مورد نیاز برای انجام سناریوها را نیز برآورد نماید. هدف این مرحله مشخص کردن مسأله مورد نظر به صورت واضح برای جهت گیری در چهار مرحله دیگر می باشد. در مرحله دوم عوامل کلیدی که مسأله کانونی را شکل می دهند مشخص می شود. عوامل کلیدی می توانند داخلی یا خارجی باشند که آینده گردشگری را در مسیرهای قابل پیش بینی و غیرقابل پیش بینی شکل می دهند. عوامل کلیدی می توانند به صورت عوامل قابل پیش بینی و یا عدم قطعیت باشند. در مرحله سوم نیروهای مؤثری که در مراحل قبل کشف شده اند برای ساختن سناریوها ترکیب و یکپارچه می شوند. در این مرحله می بایست عوامل شناخته شده را جداسازی نمود. برای این کار می بایست نیروهای مؤثر را بر اساس دو عامل اولویت بندی نمود: الف: درجه اهمیت و تأثیر بر روی سؤال یا مسأله اصلی ب: درجه عدم قطعیت عوامل کلیدی. هدف از اولویت بندی، تشخیص دو الی سه نیروی است که بیشترین اهمیت و تأثیر را بر سؤال با مسأله کانونی دارند. به عنوان مثال عدم قطعیت در مورد وضعیت گردشگری اجتماعی پایدار را می توان در محوری به شکل ۲ نشان داد

وضعیت گردشگری اجتماعی پایدار

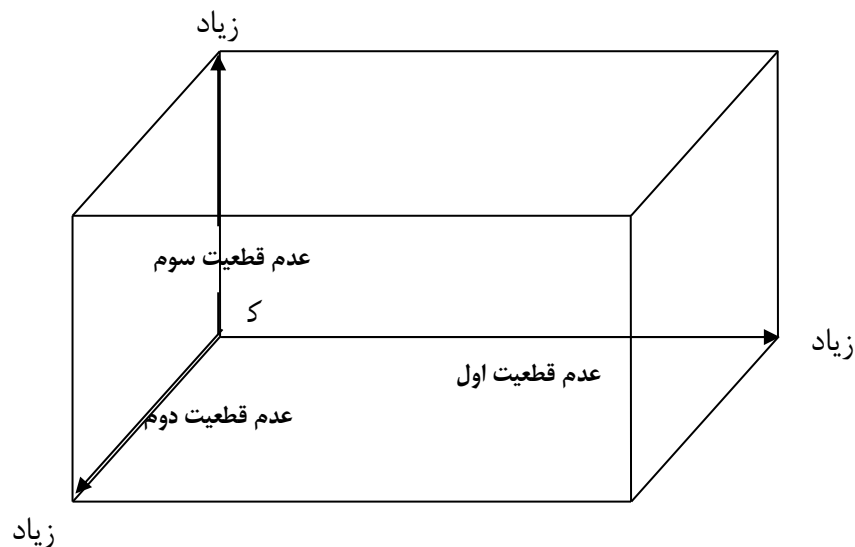
کم ←————→ زیاد

شکل ۲- طیف تأثیرگذاری در سناریوها

سپس در این روش می توان محورها را با هم تقاطع داده مکعبی مطابق شکل ۳ ساخت که برای توصیف ۳ سناریوی موجه از آن استفاده می شود.

مرحله چهارم: اجرا، در این مرحله سناریوها برای آگاه کردن و ترغیب فعالیتها استفاده می شوند. آزمایش گروهی از سناریوها به این معنی نیست که به نتایج دقیقی از آینده ختم شود بلکه سازمان را برای یادگیری، تطابق و انتخاب فعالیت های مؤثرتر توانمند می سازد. مرحله پنجم: ارزیابی، هدف این مرحله تعیین شاخص های اصلی برای ارزیابی دقت و صحت سناریوها هنگام رخ دادن وقایع در دنیای واقعی می باشد. همچنین در این مرحله مکانیزمی برای جابه جایی سازمان در محیط و تطابق استراتژی های سازمان ساخته می شود.

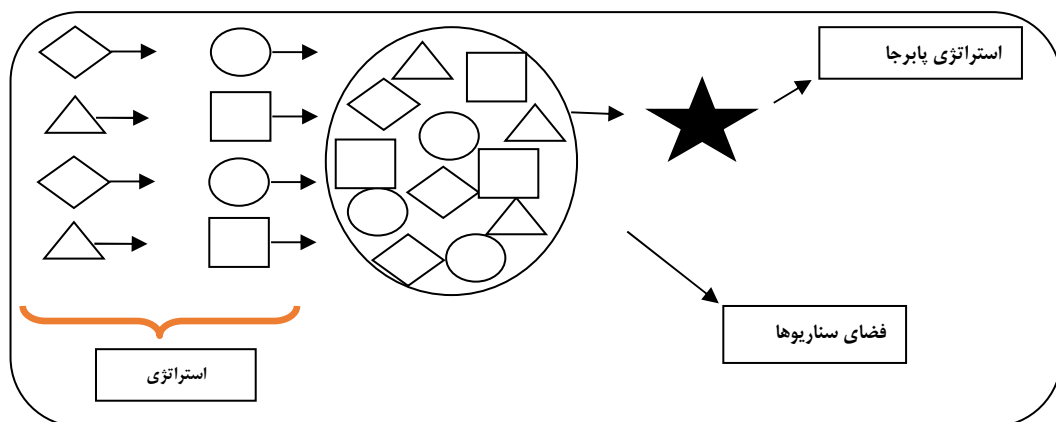
در مراحل چهارم و پنجم به آزمون پابرجایی راهبردهای توسعه گردشگری اجتماعی پایدار میباید پرداخته شده است.

(مأخذ: نگارندگان)

شکل ۳- ترکیب سه عدم قطعیت کلیدی برای ایجاد سناریوها

در شکل ۴، مدل برنامه ریزی مبتنی بر فرض که برای آزمون پابرجایی و یافتن راهبردهای پابرجا مورد استفاده قرار می گیرد نشان داده شده است.

شکل ۴- مدل برنامه ریزی مبتنی بر فرض برای آزمون پابرجایی (مأخذ: نگارندگان)

پیشینه عملی

در ادامه با توجه بیان مسله و مبانی نظری ارائه شده به بررسی پیشینه تحقیق این موضوع پرداخته خواهد شد. بر این اساس پژوهش‌های مختلفی در زمینه موضوع مورد بحث در خارج و داخل از کشور انجام شده که در جدول شماره ۱ به تعدادی از آنها و تجاربشان اشاره شده است.

جدول ۱- پیشینه تحقیق

مطالعات صورت گرفته در حوزه گردشگری پایدار و آینده پژوهی (سناریو نویسی)			
ردیف	پژوهشگر	موضوع	دستاورد
۱	کارلایسل و همکاران (۲۰۱۶)	بررسی و تحلیل به کارگیری استراتژی‌های مؤثر در مدیریت توسعه گردشگری شهری و نقش آن در توسعه پایدار بournemouth	یافته‌های آنها نشان می‌دهد که سیستم‌های رویکرد یکپارچه سازی در ایجاد انگیزه‌های سرمایه‌گذاری برای کمک به شناسایی استراتژی‌های استفاده شده در بافت‌ها شهری به منظور توسعه پایدار گردشگری و ارائه پیشنهادهایی که امکان احیای این بافتها در یک منطقه شهری را گسترش دهد نقش اساسی دارند.
۲	هانگ (۲۰۱۴)	توسعه گردشگری شهری بر پایه اقتصاد در شانگهای	گردشگری شهری شانگهای به یک صنعت جدید به عنوان ستون توسعه اقتصادی این شهر در سالهای اخیر تبدیل شده است و به لزوم بهبود افزایش مشارکت و تقویت روند توسعه گردشگری در شهر شانگهای و نیاز به انجام برخی تغییرات جدید، تأثیرگذار و ماندگار در شهر می‌پردازد.
۳	اوگاتا (۲۰۱۴)	برنامه‌ریزی برای گردشگری پایدار: چالش‌ها و فرصتها برای توسعه اکوتوریسم در آدیس آبابا،	مشارکت فعال زیربخش‌ها برای محافظت منابع طبیعی، میراث تاریخی و فرهنگی، مشارکت جوامع بومی و محلی در برنامه‌ریزی، توسعه و مشارکت عملیاتی در منطقه نیاز است. در نهایت به جهت ارتقاء توسعه اکوتوریسم در آدیس آبابا باید استراتژی مناسب برای مشارکت قابل توجه جوامع به کار رود.
۴	آنتنیو (۲۰۱۳)	بررسی شاخصه‌های کیفیت گردشگری در چهار شهر اروپا	کیفیت مثل فرهنگ گردشگری و مهمان‌نوازی که در این شهرها توسط برنامه‌ریزان نادیده گرفته شده‌اند اشاره می‌کند و در نهایت امر، به شناسایی تعدادی از بهترین شاخصه‌های کیفیت مدیریت گردشگری می‌پردازد.
۵	ون جونگ و همکاران (۱۹۸۹)	پیش بینی دلفی برای صنعت گردشگری سنگاپور	به این نتیجه رسیده که بازار یابی و برنامه ریزی گردشگری سناریو مطلوب برای صنعت گردشگری سنگاپور به حساب می‌آید
۶	گوس لین و اسکات (۲۰۱۲)	مقدمه‌ای بر برنامه ریزی سناریو برای گردشگری پایدار	به این نتیجه رسیده است که توسعه برنامه ریزی سناریو برای گردشگری پایدار بر خلاف مدل‌های متمرکز نسل اول، از دهه ۱۹۸۰ به نسل جدید مدل‌های پیچیده، یکپارچه، سلسله مراتبی، پویا و حتی سازگار از امروز مورد بحث قرار گرفته است
۷	ادیبی فتح و همکاران (۱۳۹۶)	ارائه راهبرد توسعه گردشگری شهری با استفاده از مدل SOAR (نمونه: شهر آستارا)	وجود چشم اندازهای ناب، وجود زیرساختهای مناسب منجر به توسعه صنایع کوچک و دستی در شهر و افزایش کیفیت زندگی افراد شده و امکان تبدیل شهرستان به قطب گردشگری منطقه مورد انتظار است.
۸	ضیائی و عباسی (۱۳۹۷)	چالش‌ها و رویکردهای توسعه گردشگری پایدار: از نظریه تا عمل	مهمترین چالشها و نقدهای مفهومی و اجرایی که توسعه گردشگری پایدار از دو وجه عرضه و تقاضای گردشگری با آن مواجه است، عبارتند از وجه عرضه با چالشهای چون ماهیت پیچیده سیستم گردشگری و وابستگی مقصد به کلان سیستم‌های خارجی و از وجه تقاضا با چالشهای دون ماهیت منحصر به فرد تولید و مصرف تجربه گردشگری و اندازه‌ی واقعی بازار تقاضای گردشگری مواجه است

۹	شاطریان و همکاران (۱۳۹۶)	ارزیابی شاخصهای توسعه گردشگری پایدار شهری (مطالعه موردی شهر کاشان)	براساس نظر گردشگران میانگینهای توسعه گردشگری به این ترتیب: میانگین اصل آسایش، اصل رقابت پذیری، اصل مدیریت گردشگری، اصل فن آوری اطلاعات و ارتباطات می باشد و میانگین کلی شاخص توسعه گردشگری از دیدگاه گردشگران بالاتر از حد میانگین فرضی می باشد.
۱۰	پوراحمد و همکاران (۱۳۹۵)	ارزیابی شاخصهای توسعه گردشگری پایدار شهری در جوامع میزبان (نمونه شهر ساری)	شاخص یایداری اکولوژیکی در بازه کمتر مساوی ۸ تا بیشتر از ۴ به عنوان ضعیف ترین وضعیت از لحاظ یایداری گردشگری در شهر ساری و بعد یایداری اقتصادی با بازه میانگینی قوی تر یعنی کمتر مساوی ۱۳ تا بیشتر از ۱۶ دارای وضعیت مناسب تری از دیدگاه شهروندان جهت دستیابی به یایداری ارزیابی شده است.
۱۱	امان پور و همکاران (۱۳۹۶)	ارزیابی کیفیت محیطی مقصدهای گردشگری شهری در راستای توسعه پایدار؛ مورد مطالعه: شهرستان شوشتر	به این نتیجه رسیده که کیفیت عملکردی - ساختاری، کیفیت زیست محیطی، جاذبه های گردشگری و امنیت به ترتیب بیشتری اثر در توسعه پایدار گردشگری داشته است
۱۲	اسماعیل زاده (۱۳۹۶)	شناسایی مولفه های تاثیرگذار و تاثیرپذیر گردشگری پایدار در شهرهای ساحلی (مطالعه موردی: بندر انزلی)	به این نتیجه رسیده است که شاخص های حفظ محیط زیست، نهادسازی شهری، توسعه زیرساخت های گردشگری، بهبود سطح ایمنی، افزایش میزان مشارکت، کندهای اخلاقی و مقررات محلی و کنترل آلودگی ها جزء شاخص های ارتقاء سطح رضایتمندی، تأمین زیرساخت های اطلاع رسانی و کنترل قیمت ها جزء شاخص های تأثیر پذیر و شاخص های تأمین خدمات شهری و ارتقاء میزان اهمیت، جزء شاخص های بی تأثیر محسوب می گردد.
۱۳	ملک زاده و همکاران (۱۳۹۵)	شناسایی و تحلیل عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه شهری با رویکرد آینده نگاری (مطالعه موردی: کلانشهر کرج)	به این نتیجه رسیده است که کلان شهر کرج سیستمی ناپایدار بوده و ساماندهی محورهای ویژه گردشگری با استفاده از کیفیت های محیطی و کریدورهای دید و منظر و تا حدودی توسعه مجموعه های کارکردی مختلط پیرامون استگاه های مترو و طار شهری به عنوان عوامل تنظیم کننده عمل می نماید.
۱۴	زالی و عطریان (۱۳۹۵)	تدوین سناریوهای توسعه گردشگری منطقی بر اساس اصول آینده پژوهی (مورد مطالعه: استان همدان)	به این نتیجه رسیده اند که ۱۴ عامل کلیدی در توسعه گردشگری آینده استان همدان تأثیر گذار هستند. بعد از تحلیل وضعیت های احتمالی، ۴۱۱۱ سناریو با احتمال وقوع ضعیف، ۱۴ سناریو باور کردنی و ۵ سناریو با احتمال وقوع قوی در توسعه گردشگری استان همدان شناسایی شده است
۱۵	تقوایی و حسینی (۱۳۹۶)	برنامه ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده پژوهی و سناریونویسی: (مطالعه موردی: شهر یاسوج)	به این نتیجه رسیده است که از میان ۳ عامل کلیدی، ۸ پیشران حیاتی مطلوب ترین سناریو، که مبتنی بر حفظ، تدوین، افزایش، تعامل، توسعه، رشد کمی و کیفی، افزایش و بهبود امنیت گردشگری خواهد بود

(مأخذ: نگارندگان)

داده ها و روش شناسی

با توجه به وجود پتانسیلهای موجود در شهر میبد لزوم تبیین الگویی برای توسعه گردشگری اجتماعی پایدار با توجه به پیشرانهای اجتماعی - فرهنگی، نهادی - کالبدی و برنامه ریزی - مدیریتی می باشد؛ همچنین شرایط غیرقابل پیش بینی اقتصاد و سیاست در کشور، به همراه تأثیر سایر عوامل بر روی گردشگری، لازمه آینده پژوهی در این حوضه و در نظر گرفتن سناریوهای محتمل در شرایط مختلف اقتصادی و سیاسی جامعه و آینده های بدیل این بخش به تصویر کشیده شده و با استفاده از برنامه ریزی مبتنی بر فرض، راهبردهای پابرجا برای گردشگری اجتماعی پایدار تعیین گردد.

روش شناسی تحقیق

تحقیق حاضر اکتشافی و از نوع پیمایشی می باشد. در اینگونه تحقیقات، محقق برای ساخت سناریوها می بایست به گردآوری تمامی عوامل مرتبط با موضوع بپردازد. برای این کار از روش های مصاحبه، پرسشنامه و مطالعات کتابخانه ای استفاده می کند، سپس به تجزیه و تحلیل و نتیجه گیری می پردازد. جامعه آماری مورد نظر در این تحقیق خبرگان

گردشگری و دانشگاهیان می‌باشند. داده‌های مورد نیاز برای چارچوب نظری تحقیق از منابع ثانویه از قبیل کتابخانه، بانک‌های اطلاعاتی و غیره گردآوری شده‌اند. همچنین داده‌های مورد نیاز برای نگارش سناریوهای تحقیق از طریق مصاحبه، پرسشنامه از نمونه آماری و پانل خبرگان جمع‌آوری شده است.

جامعه آماری این تحقیق، خبرگان حوزه گردشگری و اساتید و دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشند. این تحقیق شامل ۴ مرحله طراحی پرسشنامه می‌باشد. دو پرسشنامه برای دلفی دو مرحله‌ای، یک پرسشنامه تحلیل اثرات متقابل برای شناسایی پارامترهای کلیدی تأثیرگذار بر آینده گردشگری میبد و یک پرسشنامه برای آزمون پابرجایی راهبرهای سند توسعه گردشگری اجتماعی پایدار در میبد در هر یک از سناریوها در نظر گرفته شده است.

برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری، شیوه‌های مختلفی به کار برده می‌شود. از آن جمله می‌توان به الف) روش بازآزمایی (اجرای دوباره) ب) روش موازی (همتا) ج) روش تصنیف (دو نیمه کردن)؛ د) روش کودر-ریچاردسون، و) روش آلفای کرونباخ (حافظ نیا، ۱۳۸۷: ۱۸۴) اشاره کرد. به دلیل استفاده زیاد از روش آلفای کرونباخ در پژوهش‌های مشابه، در این پژوهش نیز از این رویکرد جهت محاسبه پایایی بهره‌گرفته می‌شود. با توجه به رویکرد بیان شده برای آلفای کرونباخ، اگر میزان آن کمتر از ۰/۴ باشد، ابزار دارای پایایی ضعیف، از ۰/۴ تا ۰/۷ دارای پایایی خوب بوده و بیش از ۰/۷، پایایی عالی ارزیابی می‌شود.

آزمون پایایی این پرسشنامه نیز با استفاده از شاخص آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS انجام شد. جهت بالا بردن ضریب آلفا سوالاتی که همبستگی کمتری داشتند حذف و یا تغییر پیدا کرد تا به ضریب قابل اعتمادی برسد بنابراین برای پرسشنامه‌های طراحی شده ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب برای پرسشنامه‌های دلفی ۰/۷۶۱ و ۰/۸۲۱ و برای پرسشنامه تحلیل اثرات متقابل ۰/۸۶۷ محاسبه شد.

از سوی دیگر برای بررسی روایی هر سه پرسشنامه از روش استفاده از نظر خبرگان بهره‌گیری شد. به این ترتیب پرسشنامه به تعدادی از خبرگان و کارشناسان این موضوع که شامل چهار نفر از اساتید دانشگاه، هفت نفر از دانشجویان دکتری و ارشد، هشت نفر از مسئولین استانی و شهرستانی و دوازده نفر از اعضای NGO و خبرگاه محلی ارائه شد و قابلیت آن برای سنجش نظرات افراد با توجه به مطالعات علمی صورت گرفته و برگزاری پنل‌های تخصصی با حمایت فرمانداری و میراث فرهنگی در مورد عوامل مؤثر بر آینده گردشگری و تحقق هدف پرسشنامه به تأیید خبرگان رسید.

شکل ۵- موقعیت میبد در استان یزد

قلمرو پژوهش

شهرستان میبد با وسعت ۱۲۷۱ کیلومترمربع در $۳۲^{\circ} ۶'$ تا $۳۲^{\circ} ۱۹'$ عرض شمالی و $۵۳^{\circ} ۳۶'$ تا $۵۴^{\circ} ۲'$ طول شرقی واقع گردیده است. این شهرستان در ۵۰ کیلومتری شمال غرب مرکز استان یزد و در کناره شاهراه تهران- بندرعباس قرار دارد، راه آهن تهران- جنوب شرق نیز از غرب میبد می‌گذرد. ارتفاع متوسط شهرستان میبد از سطح دریا ۱۲۳۴ متر و شیب عمومی آن از جنوب به سمت شمال است بطوریکه روستاهای حجت‌آباد و محمدآباد در سمت جنوب حدود ۶۰ متر از شمالی‌ترین قسمت شهرستان بلندتر هستند. ارتفاع مرکز شهر میبد از سطح دریا ۱۰۹۰ متر است (گیتاشناسی، ۱۳۷۷: ۸۳) شهرستان میبد از طرف شمال به شهرستان اردکان، از جنوب به شهرستان صدوق، از شرق به دشت پایکوهی دم هفت و از سمت غرب به کوه‌های میل گارز و اشنیز محدود می‌گردد. باتوجه به این بستر جغرافیایی محدوده اصلی مورد تحقیق شهر میبد است: (شکل ۵).

یافته‌ها

شناسایی عدم قطعیت‌های کلیدی: برای شناسایی عدم قطعیت‌های کلیدی ابتدا پارامترهای تأثیرگذار بر آینده بخش گردشگری اجتماعی پایدار گام‌های سه گانه زیر پیموده شد. گام اول: شناسایی پارامترهای تأثیرگذار بر آینده صنعت گردشگری: برای شناسایی پارامترهای تأثیرگذار در بخش گردشگری، سعی گردیده‌است با استفاده از مصاحبه‌های باز با خبرگان حوزه گردشگری و مطالعه مقالات گوناگون که در این زمینه انجام شده اعم از معتبرترین منابع داخلی و خارجی، بیش از ۱۳۰ عامل شناسایی شود. تا بدین سان نتایج به دست آمده نزدیک‌ترین فاصله با نتیجه واقعی داشته باشند. برای دسته بندی پارامترها علاوه بر عوامل خاص در حوزه گردشگری میبد، از آنالیز پویش محیطی (PEST) نیز استفاده شده است

گام دوم: پالایش پارامترهای انتخابی: در این بخش از یک دلفی دو مرحله‌ای به منظور پالایش فاکتورهای شناسایی شده استفاده گردید. که در مرحله اول از بیش از ۱۳۰ پارامتر به ۹۰ پارامتر تقلیل یافت. و در مرحله دوم از ۹۰ پارامتر استخراج شده که به ۱۴ حوزه تقسیم شده و از مجموع حوزه‌های مشخص شده ۱۵ فاکتور در فهرست فاکتورهای کلیدی انتخابی در جدول ۲ قرار گرفت. این عوامل که می‌توان آنها را به طور بالقوه ابعاد تشکیل دهنده سناریوهای آینده بخش گردشگری اجتماعی پایدار را در نظر گرفت، در قالب پرسشنامه ماتریس اثرات متقابل به خبرگان ارائه شد تا میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری این عوامل از یکدیگر را مشخص سازند.

گام سوم: تحلیل اثرگذاری/ اثرپذیری پارامترها با تکنیک میک مک: نهایتاً نظرات هر یک از خبرگان در ماتریس تأثیرگذاری/ تأثیرپذیری وارد شد و با استفاده از مد داده‌ها (داده‌های با بیشترین تکرار در هر سلول)، ماتریسی تهیه شد که برآیند نظر خبرگان پاسخ‌دهنده به پرسشنامه را نشان می‌دهد. این برآیند به صورت ماتریس ۱۴×۱۴ می‌باشد که به‌عنوان ورودی نرم‌افزار میک مک استفاده شده‌است. وظیفه تکنیک در اینجا تشخیص روابط بین پارامترها و عوامل تأثیرگذار و تأثیرپذیر می‌باشد. نکته قابل ذکر این است که پس از بررسی چندباره ماتریس حاصل از پرسشنامه ماتریس نهایی به حالت پایداری رسید و طی بررسی ماتریس بعدی تغییری در آن ایجاد نشد. این موضوع حاکی از دقت بالای تکمیل پرسشنامه و وجود داده‌های غیر مؤثر اندک در آن است.

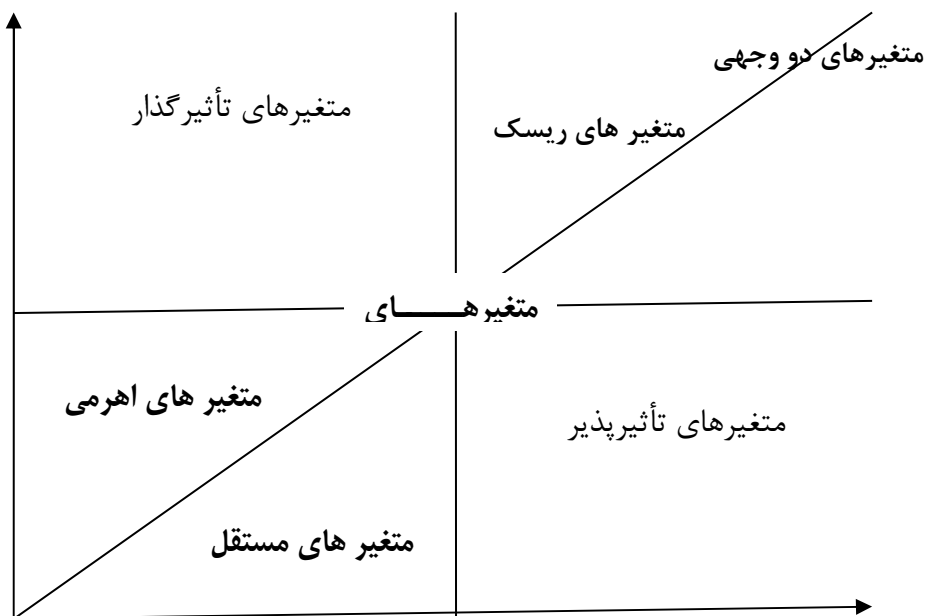
جدول ۲- عوامل کلیدی انتخابی پس از پالایش عوامل انتخابی با استفاده از روش دلفی

ردیف	حوزه	عوامل کلیدی
۱	تاریخی	پیشینه تاریخی، جاذبه‌های منحصربه‌فرد
۲	تاریخی	شهر جهانی زیلو

مدیریت و برنامه‌ریزی	مدیریت تخصصی و یکپارچه،	۳
مدیریت و برنامه‌ریزی	برنامه‌ریزی سیستمی و کارآمد	۴
خدماتی - رفاهی	امکانات خدماتی و رفاهی قابل رقابت	۵
زیرساختی	کیفیت شبکه راه‌ها زمینی و هوایی	۶
سیاسی	سیاست خارجی و چگونگی روابط بین‌الملل	۷
سیاسی	تغییرات نرخ ارز	۸
اقتصادی	سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری	۹
اقتصادی	کنترل بازار و قیمت‌ها	۱۰
اجتماعی	انسجام اجتماعی	۱۱
اجتماعی	آداب و رسوم و مراسمات	۱۲
تکنولوژیکی	ارتقاء فناوری در گردشگری	۱۳
تکنولوژیکی	ظرفیت‌سازی در عصر ارتباطات	۱۴

مأخذ: نگارندگان

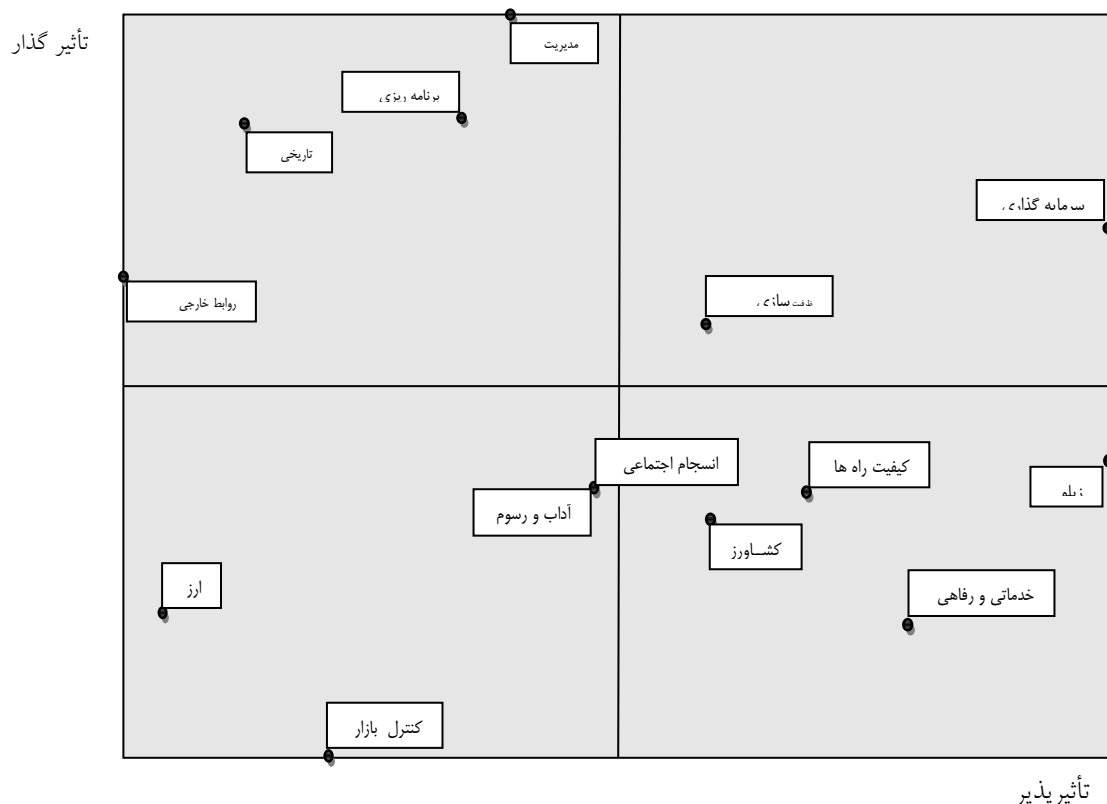
ارزیابی تأثیرپذیری و تأثیرگذاری متغیرها: در ماتریس متقاطع جمع اعداد سطرهای هر متغیر به‌عنوان میزان تأثیرگذاری و جمع ستونی هر متغیر نیز میزان تأثیرپذیری آن متغیر را از سایر متغیرها نشان می‌دهد. همچنین خروجی نرم‌افزار به صورت شکل ۶ می‌باشد:

شکل ۶- ماتریس اثرگذاری و اثرپذیری (مأخذ: نگارندگان)

بر اساس نتایج تحلیلی این ماتریس، پیشینه تاریخی و جاذبه‌های منحصر به فرد، مدیریت تخصصی و یکپارچه، برنامه‌ریزی سیستمی و کارآمد و سیاست خارجی و روابط بین‌الملل از تأثیرگذارترین پارامترها و شهر جهانی زیلو، امکانات خدماتی و رفاهی قابل رقابت، کیفیت شبکه راه‌های زمینی و هوایی و ارتقاء فناوری در گردشگری، از

تأثیرپذیرترین پارامترها، تغییرات نرخ ارز متغیر اهرمی ثانویه، کنترل بازار و آداب و رسوم و مراسمات آیینی متغیر مستقل، سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری به عنوان متغیر هدف شناخته شده‌است همچنین ظرفیت سازی برای گردشگری در عصر ارتباطات و انسجام اجتماعی به عنوان متغیرهای تنظیمی در گردشگری اجتماعی پایدار می‌دیده‌شمار می‌رود. این پارامترها و میزان تأثیرپذیری و تأثیرگذاری مستقیم آنها بر یکدیگر را می‌توان در شکل ۷ ملاحظه کرد.

شکل ۷- پراکندگی متغیرها و جایگاه آنها در محور تأثیرپذیری و تأثیرگذاری بر اساس دسته بندی گروهی

مهمترین عدم قطعیت‌های پیش‌رو در زمینه گردشگری اجتماعی پایدار چهار عامل تأثیرگذار در شکل شماره ۶ است که به علت قرابت و نزدیکی حوزه عملکردی به سه دسته تقسیم شده و در سه سناریو احتمالی (طلایی، خودکفایی و رکود) توضیح داده شده است. بنابراین مهمترین این عدم قطعیت در زمینه گردشگری در میبد به ترتیب عبارتند از:

الف- مدیریت و برنامه ریزی مناسب در حد یک شهر جهانی

ب- پیشینه تاریخی و جاذبه‌های گردشگری

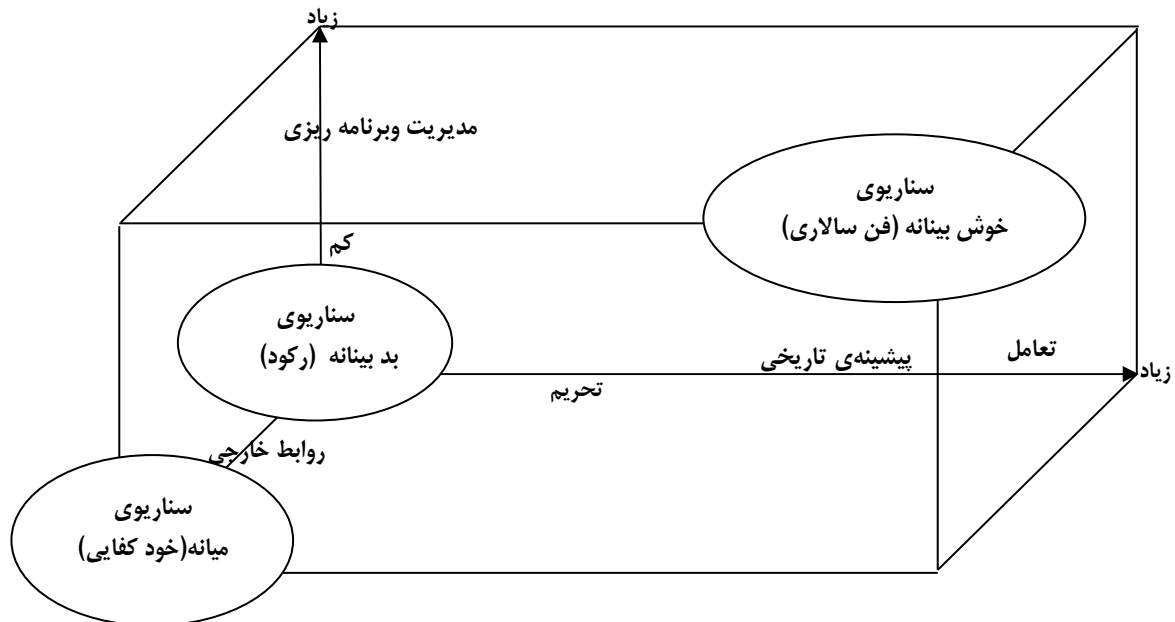
ج- سیاست خارجی کشور و روابط بین الملل

ایجاد سناریو: در این قسمت بر اساس مهمترین عدم قطعیت شناسایی شده با استفاده از رویکرد استنتاجی، سناریوها ایجاد می‌شوند. مطابق شکل ۸، هر عدم قطعیت بر روی یک محور نشان داده شده است. بر اساس قواعد تعامل، یا ترکیب حدود بالا و پایین هر عدم قطعیت و در نظر گرفتن فضای سه بعدی مکعب، ۹ سناریو مختلف قابل ایجاد است. به

این منظور سه محیط یا سه سناریوی احتمالی زیر قابل بیان است که در ادامه توضیح داده می‌شود

- سناریو خوشبینانه که در برگزیده بهترین حالت ممکن است.

- سناریو بدبینانه که در برگیرنده بدترین حالت ممکن است.
- سناریو میانه که حالتی ما بین دو حالت اول است.

شکل ۸- ترکیب سه عدم قطعیت کلیدی برای ایجاد سناریوها (مأخذ: نگارندگان)

منطق سناریو: منطق سناریو میباید طلایی (خوشبینانه): به توجه به بهبود روابط خارجی و افزایش تعاملات با سایر کشورها، اثرات تحریمی کمتر شده و امنیت داخلی و خارجی سبب رشد سرمایه‌گذاری و ورود گردشگران خارجی بیشتری می‌شود. مدیریت و برنامه‌ریزی مناسب سبب توجه به بافت تاریخی می‌شود. و زمینه جذب گردشگر حداکثری برای رسیدن به جایگاه واقعی خود با توجه پیشینه تاریخی فراهم خواهد شد.

منطق سناریو رکود(بدبینانه): کشور در شرایط تحریمی به کاهش سرمایه‌گذاری روبرو شده و احتمال افزایش فشار اقتصادی و رکود بخش گردشگری و کاهش درآمد ارزی در پی دارد و در بخش برنامه ریزی، و همچنین توجه به بافت تاریخی با موانع بودجه‌ای روبرو خواهد شد.

منطق سناریو خودکفایی: در شرایط تحریمی با کاهش سرمایه‌گذاری روبرو می‌شود ولی با توجه امنیت پایدار موجود، زمینه توجه بیشتر دولت به رشد سرمایه‌گذاری داخلی و شکوفایی ظرفیت‌های ملی فراهم می‌شود. و با توجه به موانع اقتصادی، لازمه مدیریت جهادی و برنامه‌ریزی با توجه به پتانسیل‌های داخلی ضروری به نظر می‌رسد.

پربار کردن و ارائه سناریوها: برای نگارش سناریوها، باید منطق سناریوها به عنوان چارچوب هر یک از سناریوها در نظر گرفته شود، پس از آن با مراجعه به عدم قطعیت‌های موجود و عواملی که احتمال بالاتری برای وقوع دارند، تدوین سناریوها انجام و برای هر یک از سناریوها نام گذاری صورت می‌گیرد. عوامل دیگر دارای عدم قطعیت نیز، با توجه به شرایط موجود در هر سناریو، نحوه عملکردشان مشخص و بیان می‌شود.

تجزیه و تحلیل سناریوی خوش‌بینانه (میبد طلایی)

با وجود امنیت پایدار گردشگری و ثبات سیاسی و اجتماعی در کشور و در منطقه از یک سو و از سوی دیگر با پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی (WTO) تحریمها توسط مکانیسم‌های این سازمان به طور مشخصی کاهش پیدا می‌کند. متعاقب با رشد چشمگیر تجارت جهانی؛ رشد و گسترش گردشگری نیز خواهیم داشت. بنابراین، نیازمند سرمایه‌گذاری در حلقه‌های مختلف زنجیره گردشگری را خواهیم داشت. بر همین اساس ریسک سرمایه‌گذاری در کشور پایین است و منجر به جذب سرمایه‌های داخلی و حتی خارجی در راستای توسعه ظرفیت گردشگری می‌شود. با حمایت از بخش خصوصی، از یک سو زمینه لازم برای جذب سرمایه‌ها، افزایش رقابت، افزایش بهره‌وری و غیره ایجاد می‌گردد و از سوی دیگر، بخش مهمی از ظرفیت‌های دولت که صرف امور مربوط به گردشگری می‌شود، می‌تواند به امور اقتصادی، خدمات زیربنایی، فرهنگی، و سیاسی معطوف شود و با توجه جدی مسئولین، زیرساخت‌های خدماتی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی گردشگری رونق پیدا می‌کند. بخش مهم دیگری از این سناریو مربوط به مدیریت تخصصی و کارآمد است که به‌عنوان یکی از لوازم شهر جهانی زیلو و پتانسیل مهم برای جذب گردشگر است از طرفی برنامه ریزی سیستمی و کارآمد با افق مناسب آینده پژوهی در موفقیت میبد طلایی مؤثر خواهد بود.

تجزیه و تحلیل سناریوی بدبینانه (رکود)

تیرگی روابط سیاسی و وجود تحریم‌های سیاسی و اقتصادی، سبب می‌گردد تا جریان آزاد منابع مالی و فناوری تحت تأثیر قرار گیرد که این پدیده در میان مدت و بلند مدت، امنیت گردشگری را با مخاطره مواجه می‌نماید. همچنین ممکن است تحریم‌ها سبب گردد کشور ایران از دسترسی به بازار بزرگ گردشگری دنیا محروم شود و ضریب امنیت تقاضای گردشگری از ایران کاهش یابد. در این سناریو، به دلیل مشکلات اقتصادی و عدم وجود تقاضای گردشگر خارجی در کشور، مقررات و قوانین پیشین در زمینه حفظ و مرمت بناهای تاریخی ثابت مانده و روند تخریب اماکن تاریخی سرعت می‌گیرد. کاهش بودجه کشور و به دنبال آن عدم سرمایه‌گذاری در بخش برنامه‌ریزی زمینه کاهش حضور گردشگر خواهد شد.

تجزیه و تحلیل سناریوی میانه (خود کفایی)

به دلیل اعمال تحریم‌ها و ادامه تیرگی روابط سیاسی، ریسک سرمایه‌گذاری در ایران بالا بوده و مسلماً عدم سرمایه‌گذاری، به معنای فقدان افزایش ظرفیت گردشگری می‌باشد و بالقوه حکایت از تأثیرات منفی بر اقتصاد گردشگری خواهد داشت. این مسائل زمینه افول در صنعت گردشگری شده و جایگاه بین‌المللی کشور در گردشگری با مشکلات جدی مواجه خواهد شد. در این سناریو، به دلیل سرمایه‌گذاری خارجی اندک در بخش گردشگری لاجرم سرمایه مورد نیاز برای توسعه این بخش تنها باید در داخل کشور تأمین شود. لذا بایستی قوانین و مشوق‌های حمایتی از سرمایه‌گذاران داخلی تقویت شده و مورد توجه بیشتری قرار گیرد. البته به دلیل عدم حضور سرمایه‌گذاری حرفه‌ای در بخش گردشگری و تحریم‌های بین‌المللی علیه کشور، ممکن است خلاقیت‌ها در بخش‌های گردشگری شکوفا شده و بر توان داخل به شدت تأکید شود. و در صورتی که کاهش ارزش دلار در مقابل ریال صورت گیرد می‌تواند عاملی جذاب برای گردشگری ارزان قیمت، برای کشورهای اروپایی و حتی کشورهای عربی منطقه فراهم نماید.

نتایج

در این مقاله با استفاده از روش دلفی، پویش محیطی PEST، تحلیل اثرات متقابل، تکنیک میک مک و سناریونگاری با مدل فولتون اسکیر به آینده پژوهی در حوزه گردشگری اجتماعی پایدار پرداخته شد. پارامترهای کلیدی

تأثرگذار بر آینده گردشگری با استفاده تلفیقی از روش پنج مرحله‌ای بیان شده و نظر خبرگان شناسایی شده و برای ترسیم آینده‌های ممکن گردشگری اجتماعی پایدار شهر میبد مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

برنامه ریزی سیستمی و کارآمد، مدیریت تخصصی و یکپارچه، پیشینه تاریخی و روابط خارجی به عنوان پارامترهای کلیدی مؤثر بر آینده گردشگری شهر میبد شناسایی شدند که دو عامل اول داخلی و منطقه‌ای و عامل سوم ملی و بین‌المللی است. بر اساس این سه پارامتر کلیدی سه سناریو اصلی به نام‌های سناریو میبد طلایی، سناریو رکود و سناریو خودکفایی توسعه داده شد. نتایج کسب شده از تجزیه و تحلیل و ارزیابی راهبردهای گردشگری اجتماعی پایدار بیانگر این موضوع است که تعدادی از راهبردها تنها در یک یا دو سناریو، مفید و قوی ملحوظ می‌شوند و در بقیه دچار ضعف هستند. بنابراین لحاظ کردن راهبردهای چند وجهی که بتواند در موقعتهای متفاوت، پاسخگوی موقعیت باشند، لازم و ضروری به نظر می‌رسد متعاقب نتایج حاصل از بررسی راهبردهای گردشگری اجتماعی پایدار میبد با استفاده از سناریونگاری مشخص می‌شود که مدیریت و برنامه ریزی برای آینده گردشگری تحت هر سناریویی مهم و اثر گذار به نظر می‌رسد تدوین طرح جامع گردشگر در افق بلند مدت، نقشه راه مشخصی را تدوین می‌نماید که در شرایط سیاسی و اقتصادی متفاوت باید در چارچوب آن حرکت کرد اگر چه در شرایط نامناسب سیاسی ممکن است مشکلاتی بوجود آید ولی کاهش ارزش پول ملی در این شرایط مانع وضعیت بحرانی در بخش گردشگری خواهد شد و اطمینان بیشتری را برای سرمایه‌گذاری داخلی فراهم خواهد کرد.

References:

- ادیبی‌فتح، طاهر؛ رعدی، زینب؛ جمالی، کیوان؛ مهدی، کلهر (۱۳۹۶). *ارائه راهبرد توسعه گردشگری شهری با استفاده از مدل SOAR (نمونه موردی: شهر ستان آستارا)*، کنکره ملی مدیریت و برنامه ریزی شهری نوین، تهران، دانشگاه تهران.
- اسماعیل زاده، حسن؛ یعقوب اسماعیل زاده (۱۳۹۶). *شناسایی مولفه‌های تاثیرگذار و تاثیرپذیز گردشگری پایدار در شهرهای ساحلی (مطالعه موردی: بندر انزلی)*، فصلنامه‌ی علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی؛ دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر، ۷ (۶۰)، ۷۷-۵۵.
- پوراحمد، احمد؛ حسینی سیاه گلی، مهناز؛ صفدری مولان، امین (۱۳۹۵). *ارزیابی شاخصهای توسعه یابداری گردشگری در جوامع میزبان (نمونه: شهر ساری)*، مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۶ (۲۱)، ۱۷۲-۱۵۲.
- تقوایی، مسعود؛ حسینی خواه، حسین (۱۳۹۶). *برنامه‌ریزی توسعه گردشگری مبتنی بر رویکرد آینده‌پژوهی و سناریونگاری (مطالعه موردی: شهر یاسوج)*، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۶ (۲۳)، ۷۵-۵۹.
- حافظ نیا، محمدرضا؛ (۱۳۸۷). *مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*، تهران. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها، چاپ چهاردهم.
- رالسون، بیل؛ ویلسون، ایان (۲۰۰۶). *راهنمای برنامه ریزی سناریویی، راهبرد سازی در دوران عدم قطعیت*. ترجمه مسعود منزوی، تهران. مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری دفاعی.

زالی، نادر؛ عطریان، فروغ (۱۳۹۵). *تدوین سناریوهای توسعه گردشگری منطقه ای براساس اصول آینده پژوهی (مورد مطالعه: استان همدان)*، مجله آمایش سرزمین، ۸ (۱)، ۱۳۱-۱۰۷.

سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی؛ (۱۳۹۸). گزارش وضعیت گردشگری سالانه.

شاطریان، محسن؛ غلامی، یونس؛ میرمحمدی، محمد (۱۳۹۶). *ارزیابی شاخص های توسعه گردشگری یابدار شهری (مطالعه موردی: شهر کاشان)*، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۱۷ (۶۴)، ۱۹۶-۲۱۴.

ضیایی، محمود؛ عبا سی، دیاکو (۱۳۹۷). *چالش ها و رویکردهای توسعه گردشگری یابدار: از نظریه تا عمل، برنامه ریزی و توسعه گردشگری*، ۶ (۲۴)، ۸-۳۷.

فاهی، لیام؛ راندال، رابرت (۱۹۹۸). *آموختن از آینده، سناریوهای آینده نگاری رقابتی*. ترجمه مسعود منزوی، تهران: مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری دفاعی.

کورنیش، ادوارد (۲۰۰۴). *آینده پژوهی پیشرفته. ترجمه سیاوش ملکی فر*، تهران: اندیشکده صنعت و فناوری (آصف).

ملک زاده، ندا؛ بزاززاده، مهدی؛ رفیعیان، مجتبی (۱۳۹۵). *شناسایی و تحلیل عوامل کلیدی موثر بر توسعه شهری با رویکرد آینده نگاری (مطالعه موردی: کلان شهر کرج)*، مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۳ (۲)، ۵۲-۳۵.

- A'azami, A.M., Heshmati, A., Soleimani, A.H. Ali, B (2016). *impact of tourism on rural sustainable development (case study: Rijab village, Dallahoo, Kermanshah)*. Journal of eritage and Tourism, 1(1), pp: 23-42.
- Aqueveque, C., Bianchi, C. (2017). *Tourism Destination Competitiveness of Chile: A Stakeholder Perspective*. Tourism Planning & Development, 8316(October), 1-20. <https://doi.org/10.1080/21568316.2016.1272482>.
- Ayikoru, M. (2015). *Destination competitiveness challenges: A Ugandan perspective*. Tourism Management, 50, 14-158. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.01.009>.
- Bishop, P.; Hines, A. Collins, T. (2007). *"The Current State of Scenario Development: An Overview of Thchniques" Foresight, 9(1), pp. 5-25.*
- Chermack, T.J. (2011). *Scenario Planning in Organizations*, San Francisco: Bk business book.
- Chermack, T.J. Lynham, S.A. Ruona, W.E.A. (2001). *A Review of Scenario Planing Literature*", Future Research Quarterly, pp. 7-31.
- GEP, *Global Economic Perspectivrs*, World Bank, available at: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>.
- Carlisle, Sheena, Johansen, Aleksander and Kun, Martin (2016), *Strategic foresight for (coastal) urban tourism market complexity: The case of Bournemouth*, Tourism Management 54 (2016) 81-95.
- Dupeyras, A., Maccallum, N. (2013). *Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism: A GUIDANCE DOCUMENT*. OECD Tourism Papers, 2013/02, 1-62.
- Godet, M. (2006), *Creating Futures: Scenario Planning as a Strategic Management Tool*, France: Economica publish.

- Godet, M. Roubelat, F. (1996). *Creating the Future: the Use and Misuse of Scenarios*. Technological Forecasting and Social change, 29(2), pp. 164-171.
- Gois Liu, et al., (2012). *Improving Tourism Policy Implementation – The Use of Hybrid MCDM Models*, Tourism Management, Vol. 2, No. 33, PP. 413-426.
- Hong, Ju (2014). *Study on Urban Tourism Development Based on Experience Economy In Shanghai*, International Journal of Business and Social Science Vol. 5 No, PP 59-63.
- Marsh, B (1998). *Using Scenarios to Identify, Analyze, and Manage Uncertainty*. In: *Fahey, L. Randall, R. Learning from the Future*, John Wiley & Sons, New York, pp. 39–53.
- Schoemaker, P.J. H. (1995). “*Scenario Planning: A Tool for Strategic Thinking*”, Sloan Management Review, 37(2), pp. 25-40.
- Ogato, G. S (2014). *Planning for sustainable tourism: challenges and opportunities for ecotourism development in Addis Ababa*, Ethiopia American Journal of Human Ecology, 3(2), 20-26.
- Scarce, Diana and Katherine Fulton (2004). *What If? The Art of Scenario Thinking for Nonprofits*, New York: Global Business.
- Sofeska, Emilija, (2016). *relevant factor in sustainable urban development of urban*.
- Turner, R. (2016). *Travel & Tourism: Economic Impact 2016 World*. World Travel and Tourism Council, (2016), 20.
- Varum, C.A. Melo, C. (2010). “*Directions in Scenario Planning Literature – A Review of the Past Decades*”, Futures, No. 42, pp. 355-369.
- Walker, W. E. Haasnoot, M. Kwakkel, J. H. (2013). “*Adapt or Perish: A Review of Planning Approaches for Adaptation under Deep Uncertainty*”, Sustainability, 5(3), pp. 955-979.
- WTO, (2015), *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook*, World Tourism Organization (WTO), Madrid.